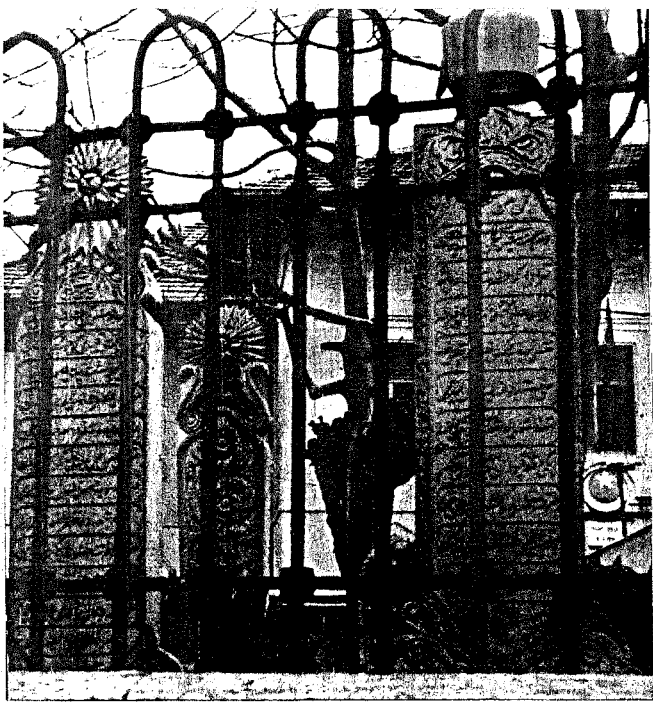

Baysun, M. Cavid

"Egrihepele Ravim Ekenali" ill. Ed. Fak.

Tarih Dergisi, İstanbul.

1954/7 sayı 10 ss.1-16

Hattat Rasim Mehmed Efendi'nin Eğrikapı kabristanındaki mezarına ait taş.

TERK

TÂHİR PAŞA

XIX. YÜZYL Osmanlı İmparatorluğu'nun ünlü ve yiğit denizcisidir. Soyca, Trabzon ve Giresun'da dalları bulunan bir ailedendir. Cezâyir-i Garp Ocağı'nda yetişti. Yakını Halil Kaptan'ın gemisiyle uzun deniz yolculuklarına çıktı. Böylece deniz ve denizciliği öğrendi. Daha sonra adı geçen kaptana dâmad oldu. İstanbul'a gelip tersaneye girdi. Çalışkanlığı ve dürüstlüğüyle az zamanda çok sevgi topladı. Kendisine önce Kapudâne-i Hümayûn (Oramirallik), arkasından mir-i mirân (beylerbeyi) rütbesi verildi.

1827'de Osmanlı deniz kuvvetlerinin büyük kısmı, onun emir ve kumandası altındaydı. O yılın 20 ekiminde Batılı saldırganlarla, onlardan hiç de geri kalmayan Ruslar, işbirliği yapmış durumdaydılar. Bir rivayete göre Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa ve oğlu İbrahim Paşa da el altından onlarla uyuşmuştu. Navarin limanında demirli savaş filomuza dost gibi yanaşıp ufak bir olay çıkardılar. Denizcilerimizin buna tepkisini bahane ederek, alçakça ve var güçleriyle saldırdılar. Gafil avlanmıştık. Sekiz bin şehid verdik. Gemilerimizin aşağı yukarı hepsi yandı. Çengelöğlü Tâhir Paşa ölümü hiçe sayarcasına savaşarak, bu ateş çemberinden güç

belâ birkaç gemiyle çıktı. Saldırgan devletlerinin mes'ul adamları, bu kahepece baskının suçunu paşaya yüklemeye kalkıştılar. Sultan II. Mahmud, Doğulu ve Batılı emperyalistlerin bu «yavuz hırsızlığına kulak asmadı. Hiç tereddüt etmeden, İngiltere ve Fransa'yla siyasi münasebetleri kesti. Ruslar'ın beklediği de zaten buydu. Fırsat bu fırsat deyip hemen harp ilân ettiler. Sonuç bizim için kötü oldu. Bu biraz da tabii idi. Çünkü Navarin'de elli yedi gemi kaybeden donanmamız, bu büyük eksikliğini tamamlamadan Karadeniz'de üstün olamazdı. Savaş Edirne Antlaşması'yla (15 aralık 1829) bitti. Daha sonra II. Sultan Mahmud, donanmamızı canlandırılmaya kalkıştı. İlk iş olarak Çengelöğlü Tâhir Paşa'yı, kapdânı deryâ yaptı. Deniz ve denizcilik aşığı, kahramanlık timsali Çengelöğlü, bu makam için biçilmiş kaftandı. Bahriyenin her şeyiyle candan ilgileniyordu. Gemilerin sağlamlığından, deniz subaylarının yemek yiyeşlerine kadar her meselenin üzerinde titizlikle duruyordu. II. Sultan Mahmud öldükten sonra, yerine geçen oğlu Sultan Abdülmecid de Çengelöğlü'na değer vermeyi ihmal etmemiş, onu 1841'de gene kapdân-ı deryâlığa getirmişti. Bu makamda bir süre kaldı. Önce Edirne, sonra Bosna valiliğine gönderildi. Bu hiz-

metteyken de 1847'de (1266 H.) öldü. Na'şı İstanbul'a getirildi. Mezarı, Eyüp'te lisenin önündedir. Burası duvarları parmaklıklıklı bir aile kabristanıdır. İçerisinde paşanın annesi, hanımı, oğlu ve torunları yatmaktadır. Çengelöğlü soyu günümüze kadar yürümüştür. Meselâ, Ord. Prof. Dr. Kâzım İsmail Gürkan'ın Paşa'yla karabeti bulunduğu gibi, S.S.K. İstanbul Hastanesi Ortopedi Servisi mütehasısı Op. Dr. Müşerref Çengelöğlü Hanım da Paşa'nın torununun kızıdır.

AYAS PAŞA

XVI. yüzyıl Osmanlı sadrâzamıdır. Soyca Hıristiyan Arnavutlardanmış. Avlonya'da doğmuştur. Devşirilmiş, Enderûn'da yetiştirilmiş, yeniçeri ağası olarak saraydan çıkmış, Kastamonu sancakbeyi, daha sonra beylerbeyi ve vezir olmuştur. Sadrâzam Makbul İbrahim Paşa, Maktul İbrahim Paşa olunca yerine tayin edilmiştir. Bu sırada Arnavutluk'taki üç kardeşi papazmış. Bu durum Kanunî Sultan Süleyman döneminde imparatorlukta hoşgörülüğün varlığını, Osmanlıların resmi din ve mezhebini benimseyen kişilere devletin her katının açık olduğunu gösteriyor.

Ayas Mehmed Paşa, 15 mart 1536'da sadarete getirildi. Değerli bir sadrâzam değildir. Silik kalmıştır. Tek özelliği, kadınlara karşı olağanüstü düşkünlüğüdür. Harem dairesinde kırk beşğin birden saldırdığını, yolda bir kadına raslasa abdest tazelediğini güvenilir tarihî kaynaklar yazmaktadır. İstanbul'un Ayaspaşa semti bu sadrâzamanın adını taşır. Vaktiyle burada köşkü ve çok geniş bahçeleri varmış. Paşa, 13 temmuz 1539'da vebadan ölmüştür. Soyü günümüze kadar uzamıştır. Mezarı Eyüp camisinin Bostan iskelesi kapısının sağındadır. Bir rivayete göre, mezar taşları Mimar Sinan'ın elinden çıkmadığı.

RASİM EFENDİ

Hattattır. XVIII. yüzyılda yaşamıştır. Eyüp'ün çok yakınındaki Eğrikapı'da 1687 veya 1688'de doğdu. Babası buradaki Mollaşâki mahallesinin imamymış. İlk öğrenim için gerekli bilgileri babasından, hattatlık icâzetini Yedikuleli Emir Efendi'den almıştır. Daha sonra zamanın enderûn okulu Galatasaray'a meşk hocası (yazı öğretmeni) olarak tayin edilmiştir. Prof. M. C. Baysun onun medresede okuduğunu da sanmaktadır. Rasim Efendi, devrin iki padişahu (III. Sultan Ahmed ve I. Mahmud) ve sadrâzam (Hekimoğlu Ali ve Nevşehirli Dâmad İbrahim Paşa) tarafından çok beğenilmiştir. Ayrıca kalburüstü çok kişiyle dostmuş. Diğer taraftan

maddî sıkıntı yakasını hiç bırakmamış, üstelik evinin yanması durumunu bir kat daha güçleştirmiştir. Sarayın hattatı olmak başlıca gayesiymiş. Sadrâzam da bu istekteymiş. Ama araya giren Patrona Halil ayaklanmasında sadrâzam öldürüldüğünden, Rasim Efendi'nin bu biricik ümidi suya düşmüştür.

Yazı sanatından anlıyanların belirttiğine göre, Rasim Efendi, Şeyh Hamdulah'ı tıpkısına taklit edecek kadar hattatlıkta ustaymış. Şeş kalem veya Aklâm-ı sitte denilen (sülüs, nesih, muhakkik, rik'a, tevki, reyhâni) farklı altı yazı stilinde usta olup talik yazıda da eşine uz rastlanırlar bir sanatkârdır. İstanbul'un Azapkapı çeşmesinin üstündeki yazılarıyla, Nûr-ı osmâniye camii'nin bir kitabesi onun göz nuru ve el emeğinin mahsulüdür. Kur'an-ı Kerim, en'am, hilye, murakka gibi çeşitli eserleri, sanatsever koleksiyonlarında veya müzelerdedir.

Hattat Rasim Mehmed Efendi, Nakşben-di'ydî. Şiirler yazmışsa da şair sayılmaz. 13 mayıs 1756'da (14 şaban 1169) veremden ölmüştür. Mezarı Eğrikapı'dadır.

Çengelöğlü Tâhir Paşa'nın Eyüp'te lise binasının önündeki mezarının taşı.

